

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΕΤΟΣ ΣΤ'

ΑΡ. 73

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Πίναξ.—'Ελεγείο.—Στιγμιότυπο.—Κοινὸν πεπρωμένον (ποίημα)
ΚΩΣΤΑ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ: Δάκρυ γιὰ τὴν 'Ελλάδα (ποίημα)
ΜΑΡΙΚΑΣ ΡΟΥΣΙΑ: Οἱ ἑπτὰ πηγὲς τῆς ἀγάπης (διήγημα)
ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Παναγία ἢ 'Αψιθιώτισσα. Προκαταρκτικὰ (μελέτη)

(Συνέχεια ἀπὸ μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ, 1941

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Προσπάθειες 'Απελπισμένου.—
Κ. ΔΑΝΙΗΛ: 'Επιστολές.—Κριτική: ΧΡ. ΜΟΔΙΝΟΥ: «Cyprus Committee
for the Preservation of the Ancient and Medieval Monuments of Cyprus Sixth
Report, 1940.—Γιάννη Οικονομίδη: «28 'Οκτωβρίου».—Τύπος.—'Αλληλο-
γραφία.—Νέα Βιβλία.—Ειδήσεις.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ:

'Εκτός από τὰ προαναγγελθέντα θὰ δημοσιευθοῦν:
Τ. ΑΝΘΙΑ: 'Απὸ τὰ «Σφυρίγματα τοῦ 'Ερημίτη» (ποιήματα).
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: 'Ανοιξιὰτικὴ Βροχή, (διήγημα).
Α. ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ: Παραλλαγές τοῦ Τραγουδιοῦ τῆς Πέρδικας (δημοτικά).

Χυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ ΣΤ'
ΑΡ. 73

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ, 1941

ΠΙΝΑΞ

Ἕνα σβυσμένο τοπίο,
ποῦ βυθίστηκε
σὴ σιωπὴ τοῦ Φθινόπωρου...

Ἕνας μονότονος δρόμος,
ποῦ κουράστηκε
ἢ εὐτυχία νὰ τὸν περνᾶ...

Πάνω ἀπ' τοὺς ἔρημους φράχτες
τραγουδοῦν μονάχα τ' ἀηδόνια,
καὶ στὴν κρύα γαλήνη τῶν ἴσκιων
ἐξυμνοῦν τὴν ἠχώ τῆς Ἀγάπης...

Ἄκίνητοι, ἀκίνητοι μύστες
τὴν ψυχὴ σας ὀρθῶστε σὰν κρίνο!

ΕΛΕΓΕΙΟ

Τὰ κοράκια πετάξανε
πάνω ἀπ' τὴν πράσινη θάλασσα.
Οἱ στεναγμοὶ τῶν ἀνέμων
ἀντηχοῦν μὲς τὸ πάρκο,
καὶ τὰ φύλλα σωριάζονται ὀλόχρυσα
στὴν ποδιὰ τοῦ θλιμμένου θανάτου.

Μὴν περνᾶς, ὦ καλή, τὸ κατώφλι μου
μὴ σιμώνεις τοὺς ἴσκιους ἀπόψε...

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ

Ὁ ἀγέρας ψιθυρίζει στὸ κατώφλι μου,
ἢ νόχτα ψηλαφάει τὴν κάμαρά μου,
κ' ἐγὼ μὲ τὸ Θεό μου συντροφιά
σκέπτομαι μιὰ χαμένην εὐτυχία.

ΚΟΙΝΟΝ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟΝ

Εἶν' ἓνας τάφος μὲ σβυσμένα γράμματα
μὲ μάρμαρα σπασμένα, δίχως ἄνθη.
Τίποτε πιά δὲν μαρτυρεῖ τὴ δύναμη,
τὴν ὠμορφιά ἢ τὴ δόξα ποὺ ἔχει κλείσει.

Κ' ἐνῶ οἱ ζωντανοὶ πατοῦν περήφανα
τὸ χῶμα τοῦ π' ὀλοένα καθίζανει.
οἱ αἰῶνες ἐτοιμάζουν ἄργα κ' ἤρεμα
τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων πεπρωμένον.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΔΑΚΡΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἑλλάδα—Ἰδέα. Γέρνουνε στὴν ὄρφανὴ παλάμη
τὰ πονεμένα μέτωπα, τὰ τρισευγενικά.
Τὰ βλέμματα στὸν Ὀλυμπο βυθίζουν λυπημένα,
βυθίζουν καὶ γυρεύουνε μεγάλα ἰδανικά.

Τὴν ὥρα αὐτὴ, γαλάζιο Φῶς, μοσχολιβανισμένο,
ξεχύνεται ἀπ' τὸ Βωμό σου στ' ἄδυτα τῶν ψυχῶν.
Κι ὄραμα ἀλαφροπάτητο διαβαίνει ἀγαπημένο,
ντυμένο τὴν λαμπρότητα Μεγάλων Ἐποχῶν.

Διαβαίνει ἀμίλητο, ἀπειλητικό, στὰ μάτια τῶν βαρβάρων
ποὺ τόλμησαν ν' ἀνέβουνε στὰ Δώματα σου τ' ἀψηλά.
Τὴν ὥρα αὐτὴ, κρεμάμενο στὴν ἄκρη τῶν βλεφάρων,
τὸ δάκρυ, ἀσημοκάντηλο, σεμνό, φεγγοβολᾷ.

Ἀπρίλης

ΚΩΣΤΑΣ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ

ΟΙ ΕΦΤΑ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

(συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

Ξαφνικά νά. Ἡ Ἀνθή νοιώθει στά στήθεια της παλληκαρία καρδιά νά κτυπά. Ξεκόβει ἀπ' τὰ σπῆτια. Πηδᾷ χαντάκια καί φράχτες καί τρέχει νά βρεῖ τὸν Μουλαλή. Κι ὁ Μουλαλῆς ποῦχε μπεῖ ἐργάτης νά κοπρίζει χωράφια, τὴν περιμένει, ντροπαλὸς σάν κορίτσι, λιγομίλητος σάν τὸν δάσκαλο του τὸ μάγο, δειλὸς σάν τὸ λαγὸ. Ὡς πού μιά μέρα ἡ Ἀνθή τοῦ φίλησε τὰ μάτια καί κείνος τῆς ἄρπαξε τὸ στόμα. Καί τότε μονομιᾶς ἐκείνος εἶδε μὲ τὰ δικά της μάτια κι αὐτὴ μίλησε μὲ τὸ δικό του στόμα. Ἔτσι ὁ Μουλαλῆς πίστεψε πὼς εἶναι ἕνας ἄρχοντας μεγάλος καί τρανός. Ὁ καλλίτερος τοῦ κόσμου. Ἴδιος ὁ καρβαλλάρης πού στέκει περήφανος σιὸ χρυσοῦ τέμπλος τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν βλέπει πιά οὔτε τὸ τυραννισμένο κορμί του, οὔτε τὰ κουρέλια πού τὸ σκεπάζουν, οὔτε τὴν κοπριά πού κολλᾷ στὰ πόδια του. Δὲ βλέπει τίποτε. Μόνο πάντα καρβάλλα πάνω στ' ἄσπρο αἶψι τῶν ὄνειρων του, ἔχει τὴν Ἀνθὴ πισωκάπουλα, σάν ὁ αἴξ Γιῶργης τὴν Βασιλοπούλα τοῦ Βερουτιοῦ, καί τὴ σέρνει ὅπου θέλει αὐτός. Κάτω ἀπ' τὰ πόδια του ἡ κοπριά γίνεται χρυσάφι, τὸ χῶμα μωσκοβολαίει. Πάνω, ὁ οὐρανὸς, πάντα ὀλόγελο, φεγγαβολᾷ.

Μὰ κ' ἡ Ἀνθὴ τώρα ἄμα ἀνοίγει τὸ στόμα της νά μιλήσει, δὲ μιλά γιὰ λουλούδια καί μούρα, μιλά γιὰ κοπριά καί χωράφια. Γιὰ κοπάδια καί γίδια. Κι ὅλα τὰ ξαίρει κι ὅλα τὰ λέγει σάν ἄξιος ἐργάτης καί ξεσκολισμένος γερο-βασκός. Κι ἀποροῖσε ὁ κόσμος. Θαυμάζει τὸ κορίτσι ποῦχει ἄντρα γνώση καί λεβέντη καρδιά. Κι οὔτε οἱ γονιοὶ τῆς ρώτησαν ποτὲ ποιά ἦταν ἡ πηγὴ τῆς ἐμπειρίας της μὰ οὔτε κι ὁ ἀφέντης τοῦ Μουλαλῆ φαντάστη τὴν αἰτία τῆς περηφάνειας του. Μονάχα λέγανε ὅλοι: Τὸ καλὸ παλληκάρι ἢ τ' ἄξιο κορίτσι. Καί ἄλλο δὲ λέγανε.

Μὰ κι οὔτε παραξενεύτηκαν ὅταν κι ὁ Μάγος ἀπ' ἐκεῖ πού ἦταν περήφανος, λιγδολογὸς κι ἀνέμελος, ἔγινε μὲ μιάς, σάν τοὺς πρὸ πολλοὺς ἀνθρώπους καταδεκτικὸς, ἀρπακτικὸς καί πολυλόγος. Γιατί πρέπει νά ξαίρετε πὼς κι αὐτὸς ἔκανε τὰ δικά του. Τώρα κάθε μιά καί δυὸ βρισκόταν κάτω στὸν κάμπο. Κι ἀπ' ἐκεῖ πού δὲν πληρωνόταν ποτὲ γιὰ μάγια καί τέτοια, τώρα δὲν τὸν χόρτανε αὐγὰ καί ὄρνιθες, τυριά καί μέλια καί πιθαράκια ἀκόμα ὀλάκερα γεμάτα λάδι καί κρασί. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ κέρδισε τὴν ἀγάπη τοῦ κόσμου ὅλου καί τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ καθενοῦ. Γιατί ἀπ' τὴ μιά, ὁ καθένας τὸχει καμάρι πὼς μὲ τὸν παρὰ του ἔκανε τὸ κέφι του, κι ἀπ' τὴν ἄλλη, μιά ποῦχε γίνει κι αὐτός σάν τοὺς πρὸ πολλοὺς ἀνθρώπους, ὁ κόσμος, δὲ χρειαζόταν νὰ ταπεινῶνεται σ' εὐχαριστίες καί θαυμασμούς. Γι' αὐτὸ ἀπὸ ὅπου κι ἂν πέραγε, τὸν χαίρεταν χαρούμενα καί πονηρὰ σάν ἀνθρωποῦ δικὸ τους. Σάν μυστικὸ. Καί πέραγε συχνὰ ἀπ' τὸν κάμπο — στολισμένος σάν γεροντοκόρη πού περιμένει ἀποκατάσταση καμαρωτὸς σὰ γεροντοπαλληκάρου πού τὸ προξενεύουν κάθε μιά καί δυὸ, νυφούλα, πάνω στὴν πλατεῖα του φοράδα, ὅλη, τενεκεδένιες πεντάφτες καί κόκκινους φλόκους. Ἔτσι πήγαινε καί στὸ σπίτι τῆς Ἀνθῆς. Γιατί τώρα τελευταῖα εἶχε ἀνοίξει μεγάλη ἐμπόρια μὲ τὸν πατέρα τῆς Ἀνθῆς. Κι' αὐτὸς τὸν δεχότανε πάντα μὲ χαρούμενη ταπεινωσὴν γιατί ἀπ' τὴν ὥρα πού πάτησε τὸ πόδι του στὸ σπιτικὸ του, λὲς κι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἔπεσε πάνω του, καί δὲν πρόφτανε νὰ στοιβάξει χρυσάφι. Μόνο ὁ Μουλαλῆς δὲν ἔβλεπε μὲ καλὸ μάτι αὐτὰ τὰ σοῦρτα φέρτα τοῦ Μάγου, κ' ἔνοιωθε ἕνα φαρμακερὸ φιδάκι νὰ τρέφεται ἀπ' τὰ σωθικά του. Καί πάλι ζοῦσε σὰ νὰ πιστεῦσε στὴν καλωσύνη τῆς ζωῆς. Καί δὲ σκεφτόταν στιγμή οὔτε αὐτὸς οὔτε καί κανένας ἄλλος, τὰ σοφὰ λόγια τῶν πρωτιῶν, πού λέγανε: Κόσμε ψεύτη. Μὰ ὅσο κι ἂν δὲν τὰ σκέφτονταν οἱ ἀνθρώποι, τὰ σοφὰ λόγια μένουν πάντα σοφά. Κ' ἔρχεται ἡ ὥρα πού τοὺς τὰ θυμίζει. Λοιπὸν ἦρτε γιὰ τὸν καθένα ἡ ὥρα αὐτή.

Καταμεσήμερα ήτανε. Τὰ τζιτζίκια πριονίζουν τ' αὐτιά. Ὁ ἥλιος ἔκαιγε τὰ μάτια. Στὴν αὐλὴ τῆς Ἀνθῆς ἔρρημιά. Πρῶτος φάνη μουσαφίρης ὁ Μάγος. Κατόπι ὁ πατέρας τῆς Ἀνθῆς πασιχαρος. Πρὶν ἀκόμα ἀναπνεύει, πρὶν ἀκόμα πεζέψει μπηγὴ τῆ φωνῆ.

—Μαζεύτητε ὄλοι κι ὄλοι ν' ἀκούσετε τὸ χαμπάρι τὸ καλό.

Μαζεύτηκαν.

Σάν εἶπεν ὁ Θεός καὶ πέζεψε, σάν εἶπεν ὁ Θεός καὶ κάθισε, ἀνοιξε τὸ στόμα του νὰ πεῖ.

—Μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχὴ μου, παντρεύουμε τὴν Ἀνθῆ.

—Καὶ μὲ τὴ δική μου, πρόφτασε ἡ μάννα.

—Ἡ ὥρα ἡ καλὴ, φώναξαν ὄλοι.

—Καὶ μὲ ποιόνα; ρώτησε μιὰ μικρὴ παρακόρη.

—Μὲ τοῦ Ἀντρίκου τὸν γιού!

Ἦταν ὁ γιός τοῦ Ἀντρίκου ἕνας ἀρχοντοχωριάτης στιβαρός, ποῦχε ἀμέτρητα γίδια, παχειὰ χλωμά χεῖλια, μάλαμα γνώμη, καὶ μάτια σάν τοῦ βωδιοῦ.

—Γιὰ δὲς τύχη! θαύμασαν ὄλοι, νὰ πάρει ἡ Ἀνθούλα μας τοῦ Ἀντρίκου τὸν γιού!

Καὶ κουρήθηκαν κατὰ πάνω τῆς γιὰ χάδια καὶ φιλιὰ. Μὰ ἡ Ἀνθῆ δὲν ἦτανε τῆς ἴδιας γνώμης. Ἀπλώσε τὰ χεῖρια καὶ τοὺς σταμάτησε. Τὴν ἴδια ὥρα ἔνοιωσε μέσα στὰ στήθεια τὴν παλληκαρίσια καρδιά τῆς νὰ κτυπᾷ. Κτύπησε καὶ κείνη τὸ πόδι στὴ γῆ καὶ εἶπε:

—Δὲν παίρνω τοῦ Ἀντρίκου τὸν γιού!

Ἔλεγε τὰ μάτια πέσανε πάνω τῆς.

—Γιατί!... ἀπόρησε ὁ πατέρας.

—Γιατὶ ἄλλον ἀγαπᾷ! Αὐτὸν θὰ πάρω! Τὸν Μουλαλῆ!

Σ' αὐτὰ τῆς τὰ λόγια ὁ πατέρας σήκωσε τὰ χεῖρια ψηλά, ἔριξε τὸ κεφάλι πίσω κι ὄλο τὸ κορμί. Κι ἄρχισε ἕνα γέλιο, ἕνα γέλιο ποῦ γιόμισε τὸ στόμα του ὄλο κ' ἔπειτα ξεχύθηκε γύρω τριγύρω καὶ βάσταξε τόσο ὅσο ποῦ τὰ χεῖρια πέσανε σιγὰ σιγὰ καὶ φουχτιάσανε τὰ δυὸ γόνατα του.

—Χαὰ... χαὰ... χαὰ... χαὰ.

Τότε τὸ γέλιο σταμάτησε μονομιᾶς. Τὸ στόμα ἔκλεισε μὲ δύναμη καὶ ντύθηκε τ' ἄσπρα κρόσια τῶν μουστακιῶν. Τέσσερα ἀυλάκια χαράκωσαν τὸ μέτωπό του καὶ δυὸ καρφιά τὰ μάτια του μπήχτηκαν στὸ πρόσωπο τῆς Ἀνθῆς.

Μὰ ἡ Ἀνθῆ δὲν τᾶδε. Γιατὶ σκυφτὴ, ἔτρεμε, σάν φύλλο τρυφεροῦ δεντροῦ. Μόνο ἄκουσε, σάν ξανάνοιξε τὸ κλεισμένο στόμα, τὴ φωνὴ τοῦ πατέρα νὰ λέγει:

—Ἡ ἀγάπη στὴν κοπριά εἶναι, κι ἄλλοι τον ποῦ θὰ πῆσει.

Κι ἔπειτα; Τί γίνηκε ἔπειτα;

Ἐπειτα δὲν ἔγινε ὅπως γίνεται στὰ παραμῦθια. Ν' ἀγριέψει ὁ πατέρας. Νὰ βρῖσει καὶ νὰ παιδέψει τὴν Ἀνθῆ. Νὰ τὴν κλείσει στὸ σταῦλο μὲ νερό καὶ ψωμί. Ν' ἀναθεματίσει τὸ Μουλαλῆ. Νὰ τὸν πεῖ ἀχαῖρευτο, ἀχάριστο, ἀπένταρο, χαμένο κορμί. Καὶ στὸ τέλος νὰ δώσει τὴν Ἀνθῆ δυστυχισμένη καὶ ὑποταγμένη γιὰ πάντα στοῦ Ἀντρίκου τὸ γιού. Κι οὔτε ἔγινε ὅπως γίνεται συχνὰ πικνὰ στὴ ζωῆ. Νὰ μπεῖ στὴ μέση ὁ Μάγος. Νὰ μερέψει μὲ λόγια τὸν πατέρα ὡς ποῦ νὰ τοῦ δώσει νὰ καταλάβει πὼς αὐτὸς ἔχει πιὸ πολὺ βίος ἀπ' τοῦ Ἀντρίκου τὸν γιού καὶ σιγὰ νὰ τὸν καταφέρει, νὰ πάρει γυναῖκα του καὶ βασιλίσα του τὴν Ἀνθῆ γιατί ἔτσι δὲν θὰ παύανε καὶ ἐκεῖνα τὰ ὠραῖα ἐμπόρια ποῦχαν ἀρχίσει τώρα τελευταῖα μαζύ. Κι οὔτε ἔγινε σάν ποῦ γίνεται στὶς ἱστορίες τῶν ἀνθρώπων. Νὰ κλέψει ὁ Μουλαλῆς τὴν Ἀνθῆ καὶ ν' ἀναγκάσει τὸν πατέρα νὰ πεῖ τὸ ναὶ μὲ τὸ στασιό. Ἡ νὰ μὴν κλέψει ὁ Μουλαλῆς τὴν Ἀνθῆ καὶ νὰ πεθάνει ἀπ' τὸν καημό. Ἡ νὰ φύγει ἐκεῖνος μακριὰ καὶ νὰ σκοτωθεῖ αὐτῆ. Ἡ νὰ μὴ φύγει ἐκεῖνος μακριὰ καὶ νὰ τὸν βλέπει καὶ νὰ λυώνει ζωντανῆ. Κι οὔτε ἔγινε ὅπως γίνεται στὶς μεγάλες πολιτείες καὶ τοὺς πολὺ γραμματισμένους ἀνθρώπους. Νὰ πάρει ἡ Ἀνθῆ μὲ τὸ θέλημα τοῦ πατέρα καὶ τὸ δικό τῆς τοῦ Ἀντρίκου τὸ γιού καὶ νᾶχει τὸ Μουλαλῆ ἀγαπητικὸ κρυφὸ. Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔγινε. Μόνο ὁ πατέρας εἶπε ἀπλά.

—Νὰ τὸ πάρεις παιδί μου' κ' ἔστειλε ἀνθρώπο νὰ φέρει ἀμέσως τὸν Μουλαλῆ.

Τὰ βουνὰ ἔχουν μάτια καὶ τὰ δάση αὐτιά. Μὰ πῶς πολλὰ οἱ αὐλὲς καὶ τὰ σπιτία. Γι' αὐτὸ πρὶν μάθει ὁ Μουλαλῆς τὸ χαμπάρι, τῶμαθε ὁ κόσμος ὅλος. Καὶ πρὶν φτάσει ὁ Μουλαλῆς στὴν αὐλὴ, πρόφτασαν γειτόνοι καὶ ξένοι, φίλοι καὶ δικοί. "Ὅλοι θέλανε νὰ μάθουν, νὰ κρίνουν, νὰ ποῦν νὰ ἀκουστοῦν. Τελευταῖος νάσου κι ὁ γαμπρός. Φάνηκε τρεχάτος, μὲ τὸνα ποδιναίρι ἐκεῖ πάνω, μὲ τ' ἄλλο ἐκεῖ κάτω, ξεροψημένος ἀπ' τοὺς ἡλίους, κοφομεσισμένους ἀπ' τοὺς κόπους· μ' ἀπορία στὰ μάτια, μὲ γέλιο στὸ στόμα καὶ τ' ἄπλυτα χέρια κρεμμασμένα ἀνοικτά.

"Ὅσο καὶ φάνηκε, μπήχτηκαν ἀγκῶνες σὲ κοιλίες γιὰ νὰ ἀνοίξουν δρόμο. Γρόθοι σὲ πλάτες γιὰ νὰ προφτάσουν ὅλοι νὰ τὸν δοῦν. Σὰν νὰ μὴν τὸν εἶχαν δεῖ ποτέ. Μόνον ὁ πατέρας τοῦ προσηκώθη μὲ τὸν πρεπούμενο τρόπο.

— Καλῶς τὸν γυιὸ μου καὶ τὸν μπιστικό μου τοῦ εἶπε. Στὴν ὥρα σου ἔρχεσαι. Στὴν ὥρα σου φτάνεις. Στὴν ὥρα ποῦ πρέπει σὲ στέλνει κι ὁ Θεός. Δοξάζω Τον κι εὐχαριστῶ Τον. Κτῆμα μουῶωσε. Χρόνια μουῶωσε. Ἀρσενικό παιδί δὲν μουῶωσε. Καὶ τὸ κτῆμα θέλει δούλεμα καὶ τὰ πολλὰ χρόνια ξεκούρασμα καὶ ἡ καρδιά μου γυιό. Ἀπὸ σήμερα εἶσαι ἀφέντης στὸ σπιτί μου καὶ χρυσὴ κορῶνα στὸ κεφάλι τῆς κόρης μου.

Πάνω σ' αὐτὰ τὰ λόγια φτεροκόπησε ἡ καρδιά τῆς Ἀνθῆς. Γιατί ἀκόμα δὲν ἤξαιρε πόσο βαροῦν οἱ χρυσὲς κορῶνες. Μὰ ὁ Μουλαλῆς δὲν τὰ πίστεψε. Μία στιγμή μονάχα δὲν τὰ πίστεψε. Ἐπειτα πίστεψε καὶ παραπίστεψε, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἅμα χορτάσουν τ' ἀγαθὰ, ἀρχίζουν νὰ γίνονται ἀχόρταγοι. Γι' αὐτὸ δὲν ξαφνιάστηκε καθόλου κι οὔτε ἀπόρησε ἅμα ἄκουσε τὸν πατέρα νὰ λέγει:

— Φέρε, κόρη, σκαμνὶ νὰ καθίσει ὁ Μουλαλῆς.

Καὶ σὲ λίγο:

— Τρέξα, κόρη, νὰ κεράσεις τὸν γαμπρό.

Κ' ἡ Ἀνθῆ ἔτρεχε κι ὅλο ἔτρεχε, γιατί ὁ πατέρας ἔλεγε κι ὅλο ἔλεγε.

— Στῆσε φαγὶ νὰ φάγει ὁ Μουλαλῆς.

— Τράβα νερό νὰ νιφεῖ ὁ Μουλαλῆς.

— Κάμε ἀλουσίβα καματερὴ νὰ λουστεῖ ὁ Μουλαλῆς.

— Στρῶσε τὰ πλουμιστὰ προικοσέντονά σου νὰ κοιμηθῇ ὁ Μουλαλῆς.

— Τραγοῦδισέ του νὰ χαρεῖ. Παίξει του νὰ γελήσει...

Μὰ κεῖ σωστὰ πάνω στὸ γέλιο, χλιμίντρισε ἡ φοράδα τοῦ Μάγου μέσα ἀπὸ τὸ σταῦλο. Πετάχτηκε στὰ δύο του πόδια ὁ Μουλαλῆς. Δίνει μιὰ 'πό δῶ, μιὰ 'πό κεῖ κι' ἅμα δὲν εἶδε τὸν Μάγο ρώτησε καὶ ρωτήθηκε ποῦ νάσαι:

— Τώρα ρωτᾷς; Πάει καὶ πᾶ, τοῦπαν ὅσοι πρωτόρταν κι' ἔμειναν.

— Πέρα ἀπ' τὸν κάμπο βρίσκεται, τὸν πληροφορήσαν ὅσοι ἤρταν πῶς ὕστερα.

— Καὶ τώρα θάσαι κοντὰ στὰ Κελιά, εἶπαν οἱ τελευταῖοι φτασμένοι.

"Ὡς ποῦ νὰ πείς τρία ὁ Μουλαλῆς καβαλλικᾶ. Φτάνει τὸ Μάγο καὶ τὸν φωνάζει ἀπὸ μακρυὰ.

— Τῆ φοράδα σου, δάσκαλε.

— Χάρισμά σου, ἀπάντησε ὁ γέρος καὶ τράβηξε συλλογισμένος κατὰ τὶς κορφές.

Κι ἅμα ἔφτασε, δὲ ξανακατέβηκε πιά τὸν κάμπο. Οὔτε κύταξε σ' ἀνατολὴ καὶ δόση. Οὔτε ἐπερίμενε τίποτε πιά. Μόνον καθόταν συλλογισμένος στ' ἀνοιγμα τῆς σπηλιάς του καὶ τὰ μάτια του σιγὰ σιγὰ γίνανε ἤσυχα καὶ γλυκά, καὶ τὰ χέρια του πρόθυμα καὶ πονετικά. Κι ὅταν ἀνεβαίνανε γιὰ συμβουλὴ ἢ βοήθεια, ὄλους τοὺς κοιτάζε συλλογισμένους μὲ τὰ γλυκά του μάτια καὶ τοὺς βοήθαγε μὲ τὰ πονετικά του χέρια. Ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ μοίρασε ὅλο τὸ βίος καὶ τ' ἀγαθὰ ποῦχε τώρα τελευταῖα μαζέψει. Τότε εἶναι πιά ποῦ τὸν μισήσανε ὅλοι.

— Ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ, λέγανε, τόση καλωσύνη καὶ τόση ἀπλοχεριά; Κάτι τρέχει. Κι ἔψαχναν νὰ βροῦν. Ψουφούριζαν, πασπάτευαν, λογάριζαν καὶ πίσω ἔλεγαν. Κάτι μᾶς σκαρώνει τοῦ διαβόλου ἢ κάλτσα καὶ μᾶς τὸχει κρυφῶ. Πίω ἀπ' τίς καλωσύνες καὶ τίς γλύκες θέλει νὰ μᾶς κρυφτεῖ. Μὰ δὲν εἶναι ἔτσι. Ἐμεῖς σίγουρα τὸ καταλάβαμε πῶς τὸ γέρο—ἔμπορα μάγεψε καὶ τοῦ

φόρτωσε τὸ ψυχοπαίδι τοῦ γαμπρό, ἢ τὴν κοπέλλα ἔμπαινε ἔβγα γήτεψε καὶ τὴν πλάνεψε σ' αὐτὴν τὴν ἀγάπη, ἢ βάρτηκε ὁ γεροκολασμένος με τὸν καλικάντζαρο νὰ ρημάξουν τοῦ ξένου ἀνθρώπου τὸ βίος. "Ὁ τὸ συφεράκι τοῦ κάνει καὶ κρυφοελπίζει καμμιά ὥρα ἀπ' τὴν νύφη μερτικό.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ λέγανε κι οἱ πιὸ μοχθηροὶ πιστεύανε πὼς με τὶς κλωσένες τοῦ γύρευε ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἔπαινο κι ἀπ' τὸ Θεὸ ἀπολαβή. Καὶ τὸν μισοῦσανε. Κρυφὰ τὸν μισοῦσανε. Κι ἀπ' τὸ μένος τὸν φοβόντανε. Κι ἀπ' τὸν φόβο τὸν καλοπιάνανε καὶ τοῦ φερνόνταν πάντα με σέβας καὶ ὑπαταγμό. Γι' αὐτὸ ὁ Μάγος τίποτε δὲν κατάλαβε. Λιγομίλητος, γλυκομίλητος κοιτάζε τοὺς ἀνθρώπους με τὰ ἡμέρα γλυκά του μάτια καὶ μοίραζε τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθὰ με τὰ πονετικά καλὰ του χέρια. Οὔτε ἔμαθε ποτέ πὼς τὸν βγάλανε ὁ γεροκολασμένος τῶν Κελιῶν.

Θάταν ἀκόμα καλὰ κι ὠραία ἂν τὰ πράματα μένανε ὡς ἐδῶ. Μὰ ἔλα πού ὁ ἀνθρώπος εἶναι σὺν τὸν μεταξοσκώληκα. Δὲ μπορεῖ νὰ κρατήσῃ κουβάρι μέσα του τῆ σκέψη του. Πρέπει καὶ καλὰ νὰ τῆ φτύσει, νὰ τῆ δουλέψῃ, νὰ τὴν ἀπλώσῃ ἀπ' τὸν ἕνα στὸν ἄλλο κι ὁ ἄλλος στὸν ἄλλο ὡς πού ν' ἀστράφει φλοκάτο μετὰξί ἢ νὰ περιμπλεχτεῖ σὲ κόμπο κακὸ. "Ἔτσι καὶ τὰ λόγια τοῦ κόσμου ἀπὸ αὐτὶ σὲ στόμα κι ἀπὸ στόμα σ' αὐτὶ φτάσανε ὡς τὴ μάννα τῆς Ἀνθῆς καὶ τὴν ποτίσανε φαρμάκι. Καὶ τότες ἤσαν οἱ γυναῖκες τὴν ὥρα νὰ δείξῃ κάθε μιά τὴ γνώμη τῆς καὶ τῆ συμπόνια τῆς. Κι ἔλεγε ἡ μιά :

— Νὰ κάμεις, κουμπάρα, ἀγίασμό με κανενὸς ἀγίου τὴν κάρα καὶ μπόλοκο βασιλικὸ κι ἀμέσως νὰ λυθοῦν τὰ μάγια.

Κι ἔλεγε ἡ ἄλλη :

— Νὰ ζυμώσῃς σαράντα πρόσφορα καὶ σαράντα λειτουργγές ἢ νὰ ξορκίσῃς τὸν Ξαποδῶ μπᾶς καὶ μερέψῃ ἢ νὰ κάνεις τὸ μαῦρο γήτεμα καὶ τὸν ἄσπρο ἀφορισμό.

Μὰ τῆς ἀγάπης τὰ μάγια οὔτε ξορκία τὰ πιάνουν, οὔτε λειτουργγές τὰ μαραινουν οὔτε ἀγίασμοὶ τὰ λύνουν, οὔτε ἀγγελοδοαίμονες μποροῦν νὰ τὰ κάνουν ζᾶφι. Γι' αὐτὸ ἄδικα ἢ μάννα ζύμωνε κι ἀποζύμωνε καὶ ρῶταγε καὶ ξαναρῶταγε τὴν Ἀνθῆ :

— Τί τὸν θές σὸ σόί μας, κόρη τοῦ διαβόλου τὸν γιού; Γιατί ἡ Ἀνθῆ ἀπάνταγε :

— Ἀρχοντοσοῖ εἶναι, μάννα. Δὲ βλέπεις; Περηφάνεια... Κορμοστασιά... Ἀπλοχεριά.

Κι ἄμα τῆς ἔλεγε: Ἀχαῖρευτος κι ἀπένταρος. Ἡ Ἀνθῆ τῆς μπιστευόταν κρυφὰ: Εἶναι ὁ δεκατιστής τοῦ βασιλῆ. Τότε ταραζόταν ἢ μάννα κι ἢ Ἀνθῆ πονηρογέλαγε. Κι ἂν δὲν εἶναι γίνεται. Κι ἄμα ἢ μάννα ἀσκημομούρη τὸν σήκωνε, κιτρινιάρικο σουβλί τὸν κάθιζε, ἢ Ἀνθῆ με πίστη τῆς ἔλεγε: "Ἴδιος ὁ αἰ Γιώργης ὁ καβαλλάρης τῆς Ἐκκλησιάς.

— Ὁ Θεὸς νὰ σ' ἐλεήρῃ, κορούλα μου, θύμωνε ἢ μάννα. "Ἄνοιξε τὰ μάτια σου καὶ δές. Σὺν τοῦ ψόφιου ψαριοῦ εἶναι τὸ δεῖ του, σὺν τὸ σάπιο λινάρι τὸ μαλλί.

Τότε ἢ Ἀνθῆ φτεροπετώντας ἔδειχνε τὸν οὐρανὸ. Νὰ τὰ μάτια του. Τὸν ἥλιο. Νὰ τὰ μαλλιά του. Τὶς λεῦκες, τὰ κυπαρίσσια, τὶς λιγαριές. Νὰ τοῦ καλοῦ μου το κορμί. Κ' ἢ μάννα σταυροκοπιότανε κ' ἔκλαιγε καὶ τράβαγε τὰ λίγα κι ἄσπρα τῆς μαλλιά. Μὰ ὁ πατέρας μιλιὰ.

"Ὡς πού μιά μέρα χάθηκε ὁ γαμπρός. Βρὲ ὁ γαμπρός ἀπὸ δῶ. Βρὲ ὁ γαμπρός ἀπ' ἐκεῖ. Ἀφαντος ὁ Μουλαλῆς Κλάμα ἢ Ἀνθῆ, κρυφοχαρὲς ἢ μάννα, ἀπαντοχῇ ὁ πατέρας. Πέρασαν τρεῖς μέρες, πέρασαν σωστὰ κ' οἱ τρεῖς γιὰ νὰ τοὺς φέρουν τὸ πικρὸ χαμπάρι.

— Νὰ δώσετε τὴν Ἀνθῆ στοῦ Ἀντρίκου τὸ γιού.

— Πῶς;

— Ἔτσι λέει ὁ Μουλαλῆς.

— Γιατί;

—Γιατί αυτός δέν τήν παίρνει.

"Ετσι κ' ἔγινε. "Εδωσαν τήν 'Ανθή στοῦ 'Αντρίκου τὸ γυιό. Κι ἄμα ἔσκυψε ἡ κόρη τὸ μαραμένο ἀπ' τὸ κλάμα κεφάλι κάτω ἀπ' τὰσπρο στεφάνι τοῦ γάμου ἀπόρησε πῶς αὐτὸ δὲ βάραιγε τόσο ὅσο ἡ χρυσοῦ κορώνη τῆς ἀγάπης. Τότε ἀπλώσε τὰ κουρασμένα της χέρια καὶ μάζεψε τὰ ξεθωριασμένα ξέφτια τῆς ζωῆς της γιὰ νὰ φτιάξει μ' αὐτὰ καινούργια ὄνειρα πάνω στὰ χοντροκομμένα ἀχνάρια ποῦχε τώρα μπροστά της.

Καὶ τώρα πρέπει νὰ δοῦμε τί ἀπόγινε κι ὁ Μουλαλῆς. "Ετσι, δίχως νὰ ρωτήσῃ κανένα, ἔφυγε. Δίχως νὰ μιλήσῃ σὲ κανένα, πήρε τὸν δρόμο τῶν κορφῶν. Πάντα ἀμίλητος ἔφτασε ὡς ἐκεῖ ποῦ ἀνεβαίνουν νεκατεμένες οἱ καμπάνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ κουδούνια ποῦ κρέμονται στοῦ λαϊκοῦ τῶν κτηνῶ. Πάντα ἀμίλητος κάθισε κοντὰ στοῦ Μάγο. Κι ὁ Μάγος τὸν κοίταξε μὲ τὰ γλυκὰ ἡμερὰ μάτια του κι ἀπλώσε γύρω του τὰ πονετικά καλὰ του χέρια.

"Αμα πέρασε ἡ πρώτη μέρα κι ὁ Μουλαλῆς δὲ μίλησε ὁ Μάγος τοῦ εἶπε:

—Σὲ περιμένα.

"Αμα πέρασε ἡ δεύτερη μέρα κι ὁ Μουλαλῆς δὲν ἔφυγε ὁ Μάγος τὸν ρώτησε.

—Χορτάσανε τὰ μάτια σου γλυκά καὶ ἡ καρδιά σου χαρὲς;

"Αμα πέρασε κ' ἡ τρίτη μέρα κι ὁ Μουλαλῆς δὲν ἀπάντησε τότε ὁ Μάγος τοῦ μίλησε.

—Μακρὰ ἀπ' τὴν ἀγάπη σὰν ἦσουν, ἔβλεπες τ' ἄγρια μοῦρα κι ὄνειροδόσωνα τὰ σφικτὰ μάγουλα της. Ἐβλεπες τὰ μακρόχλωμα τζιτζιφα καὶ θυμόσωνα τὰ λεπτόροδα χεῖλια. Ἐβλεπες τ' ἀγριοπεριστεριοῦ τ' αὐγουλάκια καὶ σκεφτόσωνα τ' ἀπονήρευτου κοριτσιοῦ τὰ πλουμιστὰ ματάκια. Πουλιά, μοῦρα κ' ἐρίφια. Παιχνίδια, τρέλλες, χαρὲς. Κοντὰ στὴν ἀγάπη σὰν ἦσουν, τὰ σφικτὰ μάγουλά της σοῦ θυμίζανε τὰ γούρα μοῦρα. Τὸ τριανταφυλλόγλυκο γέλοιο τὰ βουνίσια τζιτζιφα πῶχουν τὸ σκληρὸ κουκούτσι στὴ μέση. Φιλιά καὶ πείσματα. Ἀπολαβὴ καὶ λαχτάρια. Στὸν μεσημεριάτικο ἥλιο χαιρόσωνα τὴν καλὴ ἀγκάλη, ζεστὴ σὰν τ' ἀγριοπεριστεριοῦ τὴ φωλὴ μὸλις σηκῶθῃ ἡ χνουδάτη μασχάλη τῆς περιστερομάνας. Κι ὅταν ὄλα τὰ γεύτηκες κ' ἐχόρτασαν τὰ μάτια σου γλυκά καὶ ἡ καρδιά σου χαρὲς, δὲν μπορούσες νὰ ξεχωρίσεις ποιά εἶναι τὰ μάγουλα καὶ ποιά τὰ μοῦρα, ποιά τὰ τζιτζιφα καὶ ποιά τὰ φιλιά. Ἰδια τ' ἀπολάμβανες ὄλα. Μεσημεριάτικους ἥλιους καὶ τὴν θερμὴ ἀγκαλιά. "Ετσι πρὶν ἀκόμα τὲς νοιώσης, στέρεψαν γιὰ σένα ἄλλες τρεῖς τῆς ἀγάπης πηγές. Πόθος πόνος καὶ ζήλεια δὲ λαχτάρησαν μέσα σου. Δὲν πότισαν τὴν καρδιά σου ποτέ. Τώρα μιά μονάχα, ἡ τελευταία ἀπομένει. Θέλεις νὰ στερέψῃ κι αὐτή.

Κι ὁ Μουλαλῆς εἶπε «ὄχι» μὲ κουρασμένη φωνή.

—Τότε κλείσε τὰ μάτια καὶ σπάσε πιά τὴν καρδιά.

—Καὶ τὸ παιδί ποῦχε τυφλὴ πίστη στοῦ γέρο, ἔκλεισε τὰ μάτια κ' ἔσπασε τὴν καρδιά. Τὴν ἴδια ὥρα μῆνυσε νὰ δώσουν σ' ἄλλο τὴν 'Ανθή.

Κι ἀπὸ τότε ζοῦνε εὐτυχισμένα κ' οἱ δύο, ὁ καθένας μέσα στὴ δικὴ του ἀγάπη, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ στερέψῃ ποτέ. Γιατί γύρω τους χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος ἀπλώθηκε παρθένα, ἡ παντογενήτρα θάλασσα τ' ἀπραγματοποιητοῦ:

"Ἡ πιὸ πλοῦσια τῆς ἀγάπης πηγῆ.

ΜΑΡΙΚΑ ΡΟΥΣΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΑΨΙΘΙΩΤΙΣΣΑ : ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ

Μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα εἶναι γνωστὴ ἡ ἔρειπωμένη σήμερα βυζαντινὴ ἐκκλησία καὶ τὸ ἔρειπωμένο ἐπίσης μοναστήρι πού βρίσκεται πρὸς τὸ Β μέρος κ' ἕνα περίπου ἀγγλικὸ μίλι ἀπὸ τὸ χωριὸ Βουνοὶ στὴν ἐπαρχία τῆς Κερύνειας. Ἐπέχει δεκατρία μίλια ἀπὸ τὴ Λευκωσία καὶ τέσσερα περίπου ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου πού τοῦ εἶναι ἐξάρτημα. Τόσο τὸ ἔρειπωμένο αὐτὸ μοναστήρι ὅσο καὶ ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος εἶναι περιούσια τοῦ Παναγίου Τάφου. Μοναστήρι κ' ἐκκλησία τοποθετημένα ἀπάνω σ' ἕνα μικρὸ ὄροπέδιο τριγυρίζονται ἀπὸ μηλιές κι ἄλλα καρποφόρα κι ἄγρια δέντρα. Μιὰ βρυσούλα πού ἔστειλε τὰ νερά της σὲ μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη στέρνα σήμερα ποτίζει κάποιους μικροὺς λαχονόκηπους ἐκεῖ κάτω. Τὸ ἀπόκρημον Βουφαβέντο ὕψωνεται στὸ φόντο καὶ ἡ θεὰ τῆς πεδιάδας κάτω μέ τὴν πρωτεύουσα στὸ βάθος εἶναι ἀπ' τὶς πιὸ ὠραίες καὶ τὶς πιὸ θελκτικές πού συναντᾶ κανεὶς στὸ νησί.

Αὐτὸ τὸ ἡμερο κι ἀπομονωμένο μέρος, ὄχι εὐκόλα προσιτὸ—περισσότερο τότε παρά σήμερα—διάλεξαν κάποιοι μοναχοὶ πού, σύμφωνα μέ τὴν παράδοση ἐγκατέλειψαν τῶν Ἁψινθίων¹ στὴν Κωνσταντινούπολη,¹ σ' ἀνήσυχια χρόνια τῆς πατριαρχείας τοῦ Χρυσοστόμου ἢ, πιθανό, ἀργότερα σχετικὰ μέ κάποιον ἄλλον, ἴσως τὴν εἰκονομαχικὴ διαπάλη, κ' ἦσαν δαυτέρω ζητώντας ἡσυχία κ' εἰρήνη. Μὰ δὲν ὑπάρχει βέβαια καμμιὰ γραπτὴ ἢ ἄλλη οὐσιαστικὴ μαρτυρία πού νὰ ἐπαληθεύει ἢ νὰ ἐνισχύει κἀν τὴν τέτοια πληροφορία. Καὶ σ' ὄλακερη τὴ διάρκεια τῆς μακρόχρονης ἱστορίας του εἶτε ὡς μοναχικὸ ἴδρυμα μέ τὴ δικὴ του ζωὴ καὶ δράση εἶτε ὡς ἕνα ἔρειπωμένο μνημεῖο, ἡ μόνη καὶ μοναδικὴ πληροφορία πού μᾶς σώθηκε εἶναι ὅτι ὁ ἡγούμενος του Λεόντιος κι ὁ ἐπίσκοπος τῶν Σόλων Λεόντιος, στάλθηκαν στὰ 1222 πρεσβεία ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ ὀρθόδοξο πληθυσμὸ τοῦ νησιοῦ, κατόπι πού ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κύπρου Νεόφυτος ἀρνήθηκε νὰ δεχθεῖ νὰ ὑποδουλώσει τὴν ἐκκλησία στους Λατίνους, στὴ Νίκαια ὅπου ζοῦσε τότε ἀξόριστος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης γιὰ νὰ πάρει συμβοιλή κι ὁδηγίες πῶς ν' ἀντιμετωπίσει τὴ φοβερὴ περίσταση πού τοὺς ἔσφιγγε². Ἀπὸ τοῦτη τὴν πληροφορία συμπεραίνουμε πῶς τὸ μοναστήρι ἦταν τότε ἀνεξάρτητος ὀργανισμὸς καὶ πῶς κρατοῦσε κάποια σημαντικὴ θέση ἀνάμεσα σ' ἄλλα μοναστήρια τοῦ τόπου. Γ' ὅτι ἦταν αὐτοκέφαλο μοναστήρι μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός ἐπίσης πῶς ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος, πού τοῦ εἶναι σήμερα μετόχι, εἶχε τὸ 1152 μ. Χ. τὸ δικὸ του ἡγούμενο, ἀφοῦ ὅταν ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ἔφτασε ἐκεῖ, ἐκείνη τὴ χρονιά, ἦταν ἀνθηρὴ κοινότητα μέ ἡγούμενο κάποιον Μάξιμο.³

1. Τ. Π. Θέμελι (Πατρ. Ἱεροσολύμων), Αἱ Ἐπισημασθεὶς τῆς Παναγίας ἐν Κ' ἔργον, Ἱεροσόλυμα, 1926, σ. 17.

2. Κ. Ν. Σάθα, Μεσ. Βιβλιοθήκη, Βενετία, 1873 (Γερμανοῦ Ἐπιστολῆ), σ. 7: «Ἦν μὲν πρὸ πολλοῦ θρυλούμενα ταῦτα καὶ εἰς ἀκοὰς τῆς ἡμετέρας ἐρχόμενα μετριότητος· τὰ νῦν δὲ καὶ ὁ θεωρεῖστος τῆς κατὰ τὴν Κύπρον ἀγιατάτης ἐπισκοπῆς Σόλωνος Λεόντιος καὶ ὁ εὐλαβῆς καθηγούμενος τῆς τῶν Ἁψινθίων μονῆς Ἱερομόναχος Λεόντιος, πρὸς τὴν ἡμῶν ἀναπεμφθέντες μετριότητα, παρὰ τὸ τοῦ οἰκείου μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ διὰ καὶ πάντος τοῦ ἱερωμένου πληρώματος καὶ τοῦ ὀχλοῦ τοῦ λαοῦ, τὰς τοιαύτας συνοδικὰς ἀνήγγειλαν συμφωνίας ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ παραστάντες τὴν σήμερον ἐπὶ τοῦ μέσου, διεπρεσβεύσαντο ὅπως παρ' ἐκείνων ἀνευγενεὶν ἀπεφάσισαν...» πρβλ. J. Hackett, *A History of the Orthodox Church of Cyprus*, London, 1901, σ. 90 κέξ, 362. Ἐπίσης Hackett—Παταϊῶννου, Πειραιεύς, 1923 καὶ 1927, σ. α124, β156.

3. Ι. Χ. Χατζηγιάννου, Ἅγιος Νεόφυτος, Ἀλεξάνδρεια, 1914, σ. 91. Οἱ διαστάσεις τῆς ἐκκλησίας, ὁ μεγάλος γῶρος πού κατέχουν τὰ κελιὰ τῶν μοναχῶν καὶ ὁ παχὺς τοίχος πού περιέζονε τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ μοναστήρι τὰ ἐρείπια τῶν πυργῶν, κλπ., μαρτυροῦν τὴν σπουδαία ὄψη του κι ἀποτελοῦν θέμα γιὰ μελέτῃ τῆς μοναστηριακῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχνης στὴν Κύπρον. Τὸ θέμα τοῦτο μένει ὡς τὰ τώρα ἀνεξερεύνητο.

Ἡ κατοπινὴ τῆς ἱστορίας ἀναγράφεται στὶς διάφορες ἐπιδιορθώσεις πού τις ἔγιναν ἀπὸ καιρὸ πρὸ καιροῦ. Κτίσθηκε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τοιχοδομικὴ μαρτυρία ὡς τρίκλινη, μὲ τρούλλο, βασιλική, χωρὶς νάρθηκα, πιθανώτατα τὸν XI αἰ. (: τοῖχοι τοῦ τρικωγχοῦ ἱεροῦ, ἐξωτερικοὶ τοῖχοι τοῦ βόρειου καὶ νότιου κλίτους, ΒΑ βάση τῆς κολόνας πού στήριζε τὸν τρούλλο μὲ τοιχογραφίες ἴσως τῆς ἴσιας ἐποχῆς. Τὸν ἐπόμενο αἰώνα, XII, γίνονται οἱ πρῶτες ἐπιδιορθώσεις (οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς κολόνες πού στήριζαν τὸν τρούλλο) καὶ προστίθεται ὁ νάρθηκας. Στὰ φράγκικα χρόνια διορθώθηκε δύο φορές: μιὰ φορὰ ὁ κύριος ναὸς καὶ ὁ νάρθηκας καὶ στερεώθηκε ὀλόκληρη σχεδὸν ἡ ἐκκλήσια μὲ περίγυρο τοῖχο. Μιὰ ἐπιτύμβια πλάκα ἀπὸ ντόπιο μάρμαρο σὲ ὀρθογώνιο σχῆμα τοῦ XVI αἰ. μὲ τὸ ἐπιτεδόγλυφο ὁμοίωμα γυναικῆς καὶ μὲ ἑλληνικὴ ἐπιγραφή χαραγμμένη στὸ πλαίσιο ὀλόγυρα παρουσιάζει πιθανὸ, τῆς συμβία τοῦ δωρητῆ ἡ καὶ τὴν ἴδια τὴν δωρητριά ἀκόμη πού ζόδεψε γιὰ τὶς ἐπιδιορθώσεις πού ἔγιναν τὸν καιρὸ τῆς βενετοκρατίας. Ἐἶναι σήμερα ἀκουσιμὴ πάνω στὸ νότιο τοῖχο ἐνῶ πρὶν ἦταν βαλμένη ἀπάνω ἀπὸ τὴν πρόχειρη ἀγία τράπεζα πού ὑπάρχει καὶ τώρα μπροστὰ ἀπὸ τὸ παλιὸ ἱερό. Ὁ Πατρ. Θέμελις ἀναφέρειται ἴσως σ' αὐτὴ τὴν πλάκα ὅταν γράφει: «Ἐπὶ μαρμαρινῆς πλακὸς ἐφ' ἧς ἐκονίζεται ἡ Παναγία ἡ Ἀψιδιώτισσα τελεταὶ λειτουργία κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Εἰσοδίων». Οἱ τελευταῖες ἀκαλαισθητες ἐπισκευές ἔγιναν, ὅπως φαίνεται, στὰ πρῶτα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Παραμελημένη τὴν ἀφῆκαν πιά νὰ γκρεμισθεῖ καὶ νὰ πάρει τὴ σημερινὴ ἀξιοβρῆνητη ὄψη⁴.

4. Δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ ξένους ὀδοιπόρους στὶς διηγήσεις τῶν, στὰ μεσαιωνικά καὶ τούρκικα χρόνια, κι ὁ Ἄρχιμ. Κυπριανὸς δὲν τὸ περιλαμβάνει στοὺς καταλόγους τῶν μοναστηριῶν πού ὑπῆρχαν στὸν καιρὸ πού ἔγραψε τὴ Χρονολογικὴ Ἱστορία τῆς Κύπρου (4η ἐκδ. Λευκωσία, σ. 579). Ὁ Μιχαῖλ δὲν τὴν ἀναφέρει ἐπίσης (Τ.Π. Θέμελις, *op. cit.* σ. 17 γράφει τὰ ἐπόμενα πού εἶναι ἀμαρτύρητα: «αὕτη κατ' ἄλλους ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ Χρονολογραφίᾳ Λεοντίου Μιχαῖρα»). Ἀναφέρεται, ἐν τούτοις, δύο φορές στὸ χρονικὸ τὸ Γεωργίου Βουστρῶντου (Κ. Ν. Σάβας, *op. cit.*, σ. 481: «Κατὰ τῆ ἡ ἀλογοῦστού αὐοῦ Χριστοῦ... καὶ ἐμολόγησεν ὁ Ματέος καὶ ὁ Τεζιτέρης καὶ ὁ Φραντῶνης καὶ ἔπταν πῶς εἰς ταῖς ἰε' ἀλογοῦστού πῶς γνισκοταὶ προσκυνηματὰ εἰς τὰ Ψ ἡ θ ἰ α καὶ εἰς τὴν Ἀχειροποιήτων καὶ οὐλῆ ἡ Κερυνία πάγει εἰς τὰ ἄνωθεν προσκυνηματα καὶ κείνοι ἐθέλησαν νὰ κρατήσουν τὸ καστέλλην διὰ τὴν Γεαρλότταν». Ἀκόμτ στὴ σ. 524: «Καὶ ἦρτε ὁ ἀδελφός τῆς εἰς τοῦς αὐπζ' ὁ μισερ Γζόρτζους εἰς τὴν Κύπρον. Καὶ τῆ α' Φευρουαρίου ἐπῆγεν ἡ ρηγναὶ νὰ προσκυνησῆ εἰς τὰ Ψ ἡ θ ἰ α καὶ ἐπῆγεν καβαλλαρία...»

Ὁ Enlart τὴν ἔχει περιγράψει στὸ βιβλίον τοῦ *L' Art Gothique et la Renaissance en Chypre*, τόμ. I (1899), σ. 244-6. Σημειώνει μόνο τὶς ἐπισκευές πού ἔγιναν κατὰ τὴν Φραγκοκρατία καὶ χρονολογεῖ ἐκείνες στὸν νάρθηκα πρὸς τὸ τέλος τοῦ XVI αἰ. Ἐπίσης ἀνάγει τὴν ἐπιτύμβια πλάκα πού ἦταν μονοκίμμητη ὅταν τὴν εἶδε—σήμερα ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα κομμάτια—στὸν XVI αἰ. (Enlart, *op. cit.*, τόμ. I σ. 244) δημοσιεύει εἰκόνα τῆς στὸ II τόμο, σ. 484). Ὁ Jeffery, ἐξάλλου, κάνει λάθος χρονολογώντας τὴν στὸ ἔργον τοῦ *Historic Monuments*, σ. 276, στὸν XV αἰ. Ὁ Gunnis στὸ *Historic Cyprus*, σ. 434, δίνει τὴν ἴδια χρονολογία καὶ προσθετεῖ: «and in the apse of the north aisle is the tomb-stone of a woman in fifteenth century costume.»

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιγραφήν ὁ Γάλλος συγγραφέας γράφει: «Dans les ruines du sanctuaire se trouve une curieuse dalle funéraire à effigie d'une femme de l'époque de l'occupation Venitienne; malheureusement, l'inscription grecque qui l'entoure a été mutilée de telle sorte que les noms et la date en ont disparu». Ἡ σημερινὴ τῆς κατάσταση εἶναι ἀκόμη χειρότερη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν εἰκόνα πού δημοσιεύει ὁ Enlart καὶ ἀπὸ προσωπικὴ ἐξέταση τῆς στὶς 10/3/1941 ἡ ἐπιγραφή διαβάζεται: (κῶτα πλευρὰ) [† ΕΚΟΙΜΗΘΗ Η ΔΟΥΛΗ ΙΟΥ ΘΕ-ΘΟΥ ΔΕΙΝΑ] (δεξιὰ πλευρὰ) ΣΙΜΒΥΑ ΙΟΥ ΕΝΤΙΜΟΤΑΙΟΥ] [ΑΡΧΙΟΝΤΟΣ ΚΗΡΟΥ] [Υ]ΕΟΤΗ [ἡμερομηνία] (ἀπάνω κὶ ἀριστερὸ πλευρὰ) [ΜΝΗΣΘΗΤΗ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΕ ΣΩΤΗΡ ΙΟΥ] [ΟΣΜΟΥ ΞΣΠΕΡ ΤΟΥ ΛΗΣΤΟΥ ΕΜΝΗΣΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΞΙΩΣΘΩΝ ΠΑΝΤΑΣ ΜΟΝΕ ΟΙΚΤΙΡΜΟΝ ΓΗΣ ΟΥΡΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΣΩΥ], Παρακλητικὴ, κλπ. ἐκδ. Σαλιβέρου, σ. 455. Τῷ σαββάτῳ πρῶτῃ, ἡχος πλ. Δ'. Ὁ Λεοντῆς ἀπὸ τὸν τρόπο πού περιγράφεται φαίνεται πῶς ἦταν ὄνομα μὲ κάποια σημαντικὴ κοινωνικὴ θέση καὶ ὁ πλοῦσιος τῶν περὶ. Τὸ ὄνομα Ἀεοντῆς πλεονάζει σήμερὰ στὰ ὄνοματα τῶν κατοικῶν τῶν γειτονικῶν χωριῶν τοῦ Βουνοῦ καὶ Σιχαρί. Βλ. τὸ ἄρθρον μου πού θὰ δημοσιευθεῖ στὶς «Κυπριακὰς Σπουδές» τοῦ 1940, Κυπριακὰ καὶ Μεσαιωνικὰ Μνημεῖα. Ἐπιγραφεῖς I Ἡ πλάκα κατὰ τὶς πληροφορίες πού ἦσαν ἐπὶ τόπου προέρχεται ἀπὸ τὴν ΝΑ γωνία τοῦ νάρθηκα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπου θάβουσαν οἱ δωρητῆς: Ὀρλάνδου, Μοναστηριακὴ Ἀρχιτεκτονικὴ Ἀθῆναι, 1927, σ. 87.

Ἀπὸ τῶν νεότερων συγγραφεῖς ὁ Cobham τὴν ἀναφέρει ὡς Ἀψιδιώτισσα στὸν κατάλογο τῶν ἐπιτυμιῶν τῆς Παναγίας στὸ βιβλίον τοῦ *The Churches and Saints of Cyprus*, London 1910, σ. 19. Ὁ Περιστερῆς ἀναφέρει μονάχα τὴν ὄνομα τῆς στὴ Γενικὴ Ἱστορία, σ. 143, ὁ Jeffery τὴν περιγράφει στὸ *Historic Monuments* καὶ ὁ Gunnis στὸ *Historic Cyprus*, σ. 434. Σήμερα ἔχει κηρυχθεῖ ἀρχαῖο μνημεῖο, *Cyprus Gazette*, No 287, 21/5/1937. Ἡ ἀνασκαφὴ πού δαπέδου καὶ ἡ μελέτῃ τῶν τοιχογραφιῶν θὰ δώσουν πολὺτιμη χρονολογικὴ καὶ ἄλλη μαρτυρία.

ΕΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ 'ΝΑΝ ΠΟΥΛΛΙΝ

"Εθελα νάμουν 'νάν πουλλιν, Τζιύπρος, τζιαί νά πετήσω,
Νάρτω με τὰ χαράματα τζιαί νά σοῦ τζιελαδήσω—

Τζι' ἄς μὲν ἔμοιαζα τ' ἄδονιοῦ, τζι' ἄς δὲν ἐμπόρεν νάχουν
Τζιεῖν' τὸ νερομουρμούρισμαν στὰ δικιάοιζα τοῦ βράχου,

Οὔτε τοῦ πέφκου τὴν γλυτζιάν, τὴν λυερὴν τὴν χάριν,
Μὲ τ' ἀερούιν τοῦ βουνοῦ ποῦ παίζει τὸ τοξάριν

Μήτε με τζιῦμμαν τοῦ γυαλοῦ ποῦ ψάλλει γιάλι-άλι
Τῆς ἀνερά(δ)ας τὰ πολλὰ τὰ ξακουσμένα κάλλη—

"Εθελα νάμουν 'νάν πουλλιν μισίν, μισακουρούιν,
'Απλά-ἀπλά τζιαί φτωσικὰ νά πῶ με τὸ τραοῦιν,

Τὰ τόσα σου παινέματα, τὴν τόσην ὠμορκιάσ σου,
Νά πῶ γιὰ τζιεῖν' τοὺς θησαυροὺς πῶσιεις στὴν ἀγκαλιά σου,

Τῆδ δόξασ σου, τὸ νάμισ σου, τὸ φῶς, τὸ ξύπνημάσ σου
Π' ὁ κόσμος ποθαμμάζει τα τζι' ἔν ξηστικός κοντά σου.

Τζι' ἄδ δὲν ἐμπόρουν νά σοῦ πῶ γιὸν πρέπει τὸ σωστόσ σου,
Πάλαι κατάγνιον ἔλ λαλεῖς. Εἶμαι παι(δ)ιν δικός σου.

Κ. Ν. ΑΚΑΘΙΩΤΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΟΥ

Βαρεία ή σκλαβιά κάθισε σ' όλη τήν 'Ελλάδα, παρ' όλες τις υπέροχες θυσίες του Ροζπελ και του Όλυμπου, των νέων Θερμοπυλών και της Κρήτης! Το χιτλερικό τέρας με τή φασιστική θρασυδειλία χέρι-χέρι σκόρπισαν στη γη του φωτός τα μαύρα σκοτάδια της ποταπής ψυχής των, κ' έδεσαν βανάουσα με σίδερα τὰ χέρια της έλευθερίας. "Όμως μονάχα τὸ κορμί της 'Ελλάδας σκλάβωσαν. 'Η ψυχή της μένει άδούλωτη κι άδάμαστη, έτοιμη γιά κάθε δοκιμασία στην παθητική της αντίσταση τώρα, όπως πρί λίγο φάνηκε, άσύγκριτη στην έπιθετική της αντίσταση ένάντια στις Ιταλικές και γερμανικές όρδες. 'Η ψυχή της 'Ελλάδας ούτε πεθαίνει ούτε δειλιάζει, γιατί είναι όλης της ανθρωπότητας ή ψυχή κ' έχει τήν αιωνιότητα μέσα της. Τό σίδερο και ή φωτιά, τό αίμα και οι στερήσεις δέν μπορούν νά λυγίσουν τήν άκατάλυτη θεληση του 'Ελληνισμού νά ζησει έλεύθερος και τίμιος, κι άς μεταχειριστούν ένάντια του οι πολιτισμένοι νεοβάρβαροι της Εύρώπης και κάθε νέο καταθλιπτικό μεσο πού ή διαβολική τους κακία θά σοφιστεί. 'Η φωνή του Ποιητή μας προφητική άκούεται στ' άφτιά μας:

«'Η Ρωμισούνη έν φυλή συνότζισιρη
του κόσμου.

Κανένας δέν εύρέθηκεν γιά νά τήν
ίξηλείψει.

Κανένας, γιατί σ' σ' έπει τήν πού
τάψη ό Θεός μου.

'Η Ρωμισούνη έννά χαθεί όντας ό
κόσμος λείπει.»

'Από τή σκληρή αυτή δοκιμασία θά βγει άγνή και δυνατή, κι άξια νά χαρεί τό μέγα δώρο της δημιουργικής ζωής ύστερ' από τή νικηφόρα Ειρήνη—πού άρχισε κιόλας νά ροδίζει στον όρίζοντα.

Γιατί άρχισε κιόλας ή έπιφανειακή δύναμη του τρομερού τέρατος νά παρουσιάζει καταστρεπτικά ραγίσματα, πού δείχνουνε τή γύμνια της άδυναμίας του. Μιά πού ή άντρίκεια ψυχή λείπει από τους νεοβάρβαρους

αύτους, στηρίζονται μονάχα στην τεράστια ύλική, μηχανική τους δύναμη. Και ή «νέα τάξη» τους δέν είναι τίποτε άλλο παρά ύποδούλωση κ' έξαχρείωση όλων των λαών, πού θά είναι άναγκασμένοι νά παραδώσουν στους δυνάστες των όλα τους τὰ ύπάρχοντα. Μα οι ύλικοί πόροι δέν είναι άνεξάντλητοι, όπως ή ψυχική δύναμη πού έχει άστείρευτες πηγές. Κ' έπειδή γιά κάθε μία κατάκτηση ξοδεύουν άπειρα ύλικά μέσα, σιγά σιγά τ' άποθέματα τους έξαντλήθηκαν. Γιά νά έξουδετερώσουν, λοιπόν, τήν αύξανόμενη αντίδραση των ύποδουλωμένων και πεινασμένων λαών, χρειάζονται νέες έπιτυχίες γιά τους άποκοιμισούν. 'Η πολεμική μηχανή των διχτατόρων γιά νά κινηθεί χρειάζεται πετρέλαιο και σιτάρι κ' αίμα. Και νομίζουν τώρα πως θά τὰ βρούνε άφθόνα στη Ρωσία.

Γι αυτό ή Γερμανία, —σπάζοντας το σύμφωνο λυκοφιλίας πού είχε με τή Ρωσία και πού της άφησε τα χέρια λυύτερα νά έπιτεθεί πρί δυο χρόνια κατά των δημοκρατιών, —άπρόκλητα έρριξε τις όρδες της ένάντια των λαών της Ρωσίας, με τήν καθάρη πρόθεση νά τους ύποδουλώσει και νά τους αφαιρέσει κάθε βιοτικό πορό γιά νά θρέψει τήν άχρητα κοιλιά της. Τό γεγονός αυτό διαπιστώνει καθαρά τήν άειοθρήνητη έσωτερική της άδυναμία, και μοιάζει τ' άπελιπισμένα κινήματα του παραβοτσακισμένου, πού μάταια προσπαθεί νά πιαστεί από ένα σανίδι γιά νά σώσει τή ζωή του.

Και μόνο ή διαπίστωση της έσωτερικής αυτής άδυναμίας της Γερμανίας άποτελει τεράστιο κέρδος γιά τους λαούς πού πολεμούνε τον καλό άγώνα της τιμής και της δικαιοσύνης γιά τήν πανανθρώπινη έλευθερία. Τό πρώτο αυτό ράγισμα θ' άκολουθήσει δεύτερο σύντομο, και τρίτο και τέταρτο, και σέ λίγο θά σπάσει ό θρύλος γιά τό άήτητό της κάτω από τὰ άθεράπευτα πλήγματα πού θά της καταφέρουν άνήλεα όλοι οι έλεύθεροι λαοί της γής. Οι σκλαβωμένοι λαοί θά σηκωθούν, θά σπάσουν τις άλυσιδες των, θά ξεριζώσουν τήν καρδιά του θηρίου, και θά βαδίσουν λύτεροι στην πραγματώση των δικαίων τους.

Οι άπελλισμένες προσπάθειες του Χίτλερ να σωθεί από την καταστροφή, είναι καταδικασμένες ν' αποτύχουν και να τον παρασύρουν μίαν ώραν άρχητερα στην όριστική έξαφάνιση. «Μωραίνει Κύριος όν βούλεται απολέσαι.» Κ' ή χιτλερική μωρία έχει ξεπεράσει κάθε όριο στην περιοχή της ανθρώπινης κακίας «Έστι Δίκης όφθαλμός ός τά πάνθ' όρξ.» Τό πέλεκυ της δικαιοσύνης θά πέσει άγρια στο κεφάλι του και στο κεφάλι τών συνενόχων του.

Δέ θά χαιρεκακήσουμε. Διψόυμε όμως να ξαναγυρίσουμε στη γής οι διωγμένες θεότητες της καλοσύνης και της έναρμονισμένης δράσης για την πραγματική πρόοδο τού ανθρώπου. Να λείψουν οι φωτισβέστες και οι κοιλιόδουλοι, κ' οι δυνάμεις της βίας και τού κακού ν' άφανιστούν, για να χαρεί πάλι ό άνθρωπος λύτερος τού μεγάλο δώρο της ζωής. Να βασιλέψει ή άμοιβαία κατανόηση κι άλληλεγγύη ανάμεσα στ' άτομα και τούς λαούς, να λείψει ή άχρεια έκμετάλλευση, κι ό ζωογόνος άνεμος της δικαιοσύνης να όρσοίσει τις φρυγμένες από την κακία ψυχές τού κόσμου. Ό ήλιος της χαράς να φωτίσει όλους λαμπερός διώνχοντας τά σκοτάδια της βαρβαρότητας. Τότε μόνο ή άγάπη, με συμπαρσάτες την αύτογνωσία και την καλή θέληση, θά γυρίσει στην άμαρτωλή ανθρωπότητα, για να της δείξει πώς προορισμός της δέν είναι ή άλληλοεξόντωση μθ ή κοινή εύτυχία, και άρχη έμπνεύστρια στις ανθρωπινες σχέσεις δέν είναι ό νόμος της ζούγκλας αλλά ή ίδια ή άνάπη.

Γιατί, όσο κι άν έχει ξεστράτισει από τόν πραγματικό έαυτό του ό άνθρωπος, στο βάθος του είναι καλός. Τούλάχιστο, είναι «δυνάμει» καλός. Και θαρρώ πώς τό σπουδιότερο έργο της μεταπολεμικής ανθρωπότητας, δέν πρέπει να είναι τόσο ή ρύθμιση τών οικονομικών και πολιτικών σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους, όσο ή όρθή διαπαιδαγώγηση τών μειοπολεμικών γενεών, ώστε τά σπέρματα τού κακού, πού τυχόν έχει ό άνθρωπος, ν' άτονήσουν, και να ένισχυθούν ως τό άκρότατο σημείο οι καλές του δυναμικότητες. Τά πολεμικά κ' έριστικά ένστικχα τού ανθρώπου να

διοχετευτούν στο πεδίο της εύγενικής άμίλλας για την έξάπλωση και την άνώψωση ένός πραγματικά ανθρωπίνου πολιτισμού. Οι καλές του δυνάμεις να χρησιμοποιούνται στην ένάστημη και στην τέχνη για την πανανθρώπινη εύτυχία. Έτσι μονάχα θά καταστεί δυνατό να βασιλέψει στον κόσμο μιá δίκαιη και καρποφόρα ειρήνη.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Άγαπητά Κύπριακά Γράμματα,

Έχω διαβάσει τό άρθρο τού κ. Ίντιάνου «*Θρήνος της Κύπρου: Παρρηγοίαι και Σχόλια*» στην έκδοσή σας τού Μαΐου 1941, σ. 23—25. Έδώ ό κ. Ίντιάνος συζητεί, στ' άλλα, και τη γνώμη τού κ. Περνάρη δημοσιευμένη στις «*Διαλέξεις περί της Κυπριακής ποιήσεως*», Πάφος, 1938, σ. 69—70, σχετικά με τό ζήτημα: ποιος ήταν ό συγγραφέας του θρήνου. Ό κ. Περνάρης δέν παραδέχεται πώς ό συγγραφέας του ήταν ό Σολομών ό Ροδινός άφού γράφει:

«Μερικοί, και μέσα σ' αυτούς κι ό μ. Μενάρδος, τό «*Θρήνο της Κύπρου*» τόν αποδίδουν στο Σολομό Ροδινό, πατέρα τού Νεόφυτου Ροδινού, και τη γνώμη τους στηρίζουνε άπάνω στη μαρτυρία τού Ν. Ροδινού πώς ό πατέρας του «έγεύθηκεν της ποιητικής» κ' έγραψε «όσα λόγου και μνήμης άξια έσυνέβησαν εις αυτό τό Νησί, άφόντις έφάνηκε ή τού αντιδικου άρμάδα εις αύτην θάλασσαν τού Νησίου.» Την έκδοχή αύτή τείνει να παραδεχτεί κι ό κ. Βουτερίδης σημειώνοντας πώς ή μόνη αντίρρηση πού θά μπορούσε να προταχτεί είναι πώς ό Νεόφυτος Ροδινός λείει για τόν πατέρα του πώς εΐτανε νέος και μόλις είχε τελέψει τις λίγες σπουδές του όταν κυριεύθηκε ή Κύπρος, ένώ ό στιχουργός τού Θρήνου παρουσιάζει τόν έαυτό του πατέρα δυό παιδιών. Έμείς όμως νομίζουμε πώς είν' έντελώς άστήρικτη αύτή ή γνώμη και γι άλλο σοβαρότερο λόγο: στο ίδιο μέρος ό ίδιος Νεόφυτος Ροδινός γράφει ότι ό πατέρας του έγραψε την Ιστορία αύτή «ποτέ εις στίχους

πολιτικούς και ποτέ ει- πεζόν μίλη- μα» ενώ ο Θρήνος της Κύπρου είναι γραμμένος σε ποίηση. Κι ακόμα τό ποίημα για το οποίο μιλούμε δεν αναφέρει οσα λέγει ο Ροδινός για «σεισμούς πολυχρόνιους, άβροχίας, άκρίδας, πείναν, θανατικά και άλλα», ούτε βρίσκεται για στο χειρόγραφο του μ. Μενάρδου για σε κείνο που βρήκε ο μ. Κιτίου στη βιβλιοθήκη της Μητρόπολης.» Ο κ. Ιντιάνος μολού του έχει αποδείξει Πειστικά ως εσφαλμέ- νη αυτή τή γνώμη του κ. Περνάρη, κ' έτσι τή γνώμη Μενάρδου πώς ο Σολομών Ροδινός, ήταν ο συγγρα- φέας του Θρήνουως άρθή, δεν πρό- σεξε πώς ο κ. Περνάρης φάσκει κι αντίφάσκει όταν στην σ. 63—δηλαδή έξι σελίδες πιο μπροστά—τής ίδιαις μελέτης γράφει: «*Άλλος λόγιος ποι- ητής αναφέρεται ο Σολομών Ροδινός (1576—1586) που σε στίχους και σε πεζό διηγείται το πάρομο της Κύ- πρου άπ τους Τούρκους κι άλλα κα- κά της πατρίδας του.*» Τώρα, κατόπι από τούτα, τί πιστεύει και τί θέλει να πιστεώσουμε ο κ. Περνάρης; Ήταν ο Σολομών ο Ροδινός ο ποιητής του Θρήνου ή δεν ήταν;

Κ. ΔΑΝΙΗΛ *

ΚΡΙΤΙΚΗ

The Cyprus Committee for the Preservation of the Ancient and Medieval Monuments of Cyprus, Sixth Report 1940.

Η Έπιτροπεία για τή διατήρηση των Άρχαίων και Μεσαιωνικών Μνη- μείων της Κύπρου που έδρευε στο Λοντίνο με πρόεδρο τόν Λόρδο Μέρσευ μάχεται κι' αυτή ήρωικάως για να κρατηθεί και να συνεχίσει με τή βοή- θεια των συνδρομών μερικών Άγγλων άρχαιολόγων και φιλοτέχνων, τό πολύτιμο έργο της. Από τήν οικονομι-

κή κατάσταση που συνοδεύει στο τέλος τήν έκθεση της παρουσιάζεται έλάττωση σημαντική του συνόλου των συνδρομών και βέβαια αυτό είναι ό,τι θα περίμενε κανένας τούς σημε- ρινούς δύσκολους καιρούς.

Η έκθεση αναφέρει τις έπισκευές που έχουν γίνει κ' εξακολουθούν να γίνονται στις διάφορες μεσαιωνικές εκκλησίες και τά τειχη της Άμμο- χώστου, λόγω χάρη, στις εκκλησίες των Άγίων Πέτρου και Παύλου (Τσαμί Σινάν Πασά), του Άγίου Γεωργίου των Ελλήνων, της Άρμενικής εκκλη- σίας κ. ά. Σχετικά με τή Λευκοσία γίνεται μνεία των έργων στον Κα- θεδρικό ναό του Άγίου Νικολάου, όπου έχει ανακαλυφθεί μια άφραια και ένδιαφέροσα τοιχογραφία του Άπ. Άντρέα—σημαντικό άπομεινάρι για τήν περιπετειώδη ιστορία του μνη- μείου, και των έπισκευών των τειχών και των προμαχόνων D' Avila, Costanzo και Flatro. Επίσης των έπισκευ- ών του κτηρίου Τοπκχανέ κοντά στην Πύλη της Πάρου και τής συλλογής μεσαιωνικών έπιγραφών που περι- λαμβάνονται σ' αυτό. Επαινεΐται ή προσπάθεια της Έκκλησίας Κύπρου έν σχέσει με τις έπισκευές των βυ- ζαντινών εκκλησιών της Άσίου (Έπισκοπή Κυρηνείας) και του Άγίου Δημητρίου στο Δάλι (Άρχιεπισκοπή) κλπ. Αναφέρονται επίσης μερικές από τις σπουδαιότερες αρχαιότητες που έχει εξασφαλίσει τό Κυπριακό Μουσείο κατά τό 1940.

Η έκθεση της Έπιτροπείας, σύν- τομη όπως παρουσιάζεται για πολύ εύνόητους λόγους, άποτελεί μια ζωη- ρή συνοπτική εικόνα της δράσης του Άρχ. Τμήματος Κύπρου που δικαι- ώνει αυτή τήν ύπαρξη της και τούς τόσους κότους της.

ΧΡ. ΜΟΔΙΝΟΣ

Γιάννη Οικονομίδη, «28 Οκτω- βρίου», (ποίημα). Αθήνα, 1940, 8, σ. 15.

Πρέπει να διαβάσει κανένας τό ποίημα αυτό για ν' αντίληφθει πόσα τά γεγονότα, ένα έπεισόδιο, μια έφή- μερη στιγμή μπορούν από ένα ποι- ητή προικισμένο με άληθινό ταλέντο

* Σημ. «Κυπρ. Γραμ.»: Δεν νομίζουμε πώς έ- χετε δίκαιο στην άποψη σας. Ο κ. Περνάρης άπλως αναγράφει τήν πληροφορία ότι ο Σο- λομών Ροδινός διηγείται τό παροιμο της Κύ- πρου από τούς Τούρκους, δεν παραδέχεται ό- μως ότι ο Θρήνος της Κύπρου Με- νάρδου—Μυλωνά είναι τό χαμένο έργο του, ανεξαρτήτως βέβαια άν έχει δίκαιο ή όχι για τό τελευταίο αυτό.

κ' ένα επίδεξιο έργατη τοῦ στίχου νά μεταπλασθοῦν, νά προσαρμοσθοῦν πρὸς τὴν ποιητικὴν ἔννοιαν καὶ νά συγκινήσουν. Πολὺ σωστὰ θὰ διερωτάται κανένας ἂν θὰ μπορούσε ἕνας γράφοντας γιὰ τὴν ποιητικὴν ὄψη τῆς 28ης Ὀκτωβρίου νά ξεφύγει ἀπὸ τὸν φόρτο τῶν γεγονότων καὶ νά δώσει λαγαριασμένο κι ἄδολο τ' ἀπόσταγμα τῆς συγκίνησης ποῦ προκάλεσαν οἱ πρώτες στιγμὲς τῆς τελευταίας ἐποποιίας τοῦ Ἔθνους. Ὁ κ. Οἰκονομίδης τὸ κατόρθωσε ἐφαρμοζοντας κάθε δυνατὴ οἰκονομία χώρου καὶ λόγου—τὴν οἰκονομία ἐκείνη, προπάντων, ποῦ ἀπαιτεῖ κ' ἐπιβάλλει αὐτὸ καθαυτὸ τὸ εἶδος τοῦ θεματος ποῦ διάλεξε. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶχε ἀντιληφθεῖ πὼς τὸ θέμα του ἔκλεινε μέσα του καὶ βαθεῖα τὸ ἐπικὸ στοιχεῖο, ἔδειξε στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἐγκράτεια ἐκείνη ποῦ χαρακτηρίζει τὸν ἐπικὸ λόγο. Δὲν περιττολογεῖ ἔχοντας νά διασχίσει τὴν ἀπέραντη ἔκταση τῶν ἐπικῶν ἀγώνων ἀπὸ τὰ πιὸ παλιὰ χρόνια ἴσαμε τὰ προχθεσινὰ. Περιορίζεται νά τραγουδήσει τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνα, τὸν πρόλογο τῆς ἐκστρατείας, τὸ συμμαζέμα τῶν πάνελλήνων ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης στὴν νέαν Αὐλίδα γιὰ τὸ καινούργιο ξεκίνημα. Κι ἀναπολώντας τὴν μακραινῶνα ἱστορία τῆς αἰωνίας Ἑλλάδας συμπλέκει μὲ χάρη κι ὄχι κοινὴ μαεστρία τὰ παγανιστικὰ καὶ Χριστιανικὰ στοιχεῖα σ' ἕνα ἑναρμονισμένο σύνολο, ὁμαλά κι ἄβιαστα χωρὶς νά πειράζει τὸ μάτι καὶ τὸ καλὸ γοῦστο μαζί μιὰ χοντροκαμωμένη συρραφή.

Ὅτι ὅμως, χαίρεται ἀκόμα κανένας πιὸ πολὺ σὲ τοῦτο τὸ ποιημα εἶναι τὸ ἀδρὸ μίλημα τοῦ καλλιεργημένου δεκαεφτασύλλαβου. Ἡ ἐπιλογή ποῦ ἔκανε ὁ ποιητὴς τοῦ στίχου εἶναι μιὰ ἐξοχὴ ἐπιτυχία. Καὶ πιὸ ταιριαστὸς μὲ τὸ θέμα παρουσιάζεται καὶ δίνει τὴν εὐκαιρία στὸν ποιητὴ νά κερδίσει ὅτι ἔχασε σχετικὰ μὲ τὸν περιορισμένο ὄχρον ποῦ ἐπιβάλλει τὸ ἔπος. Μ' ἀρέσει ἐξαιρετικὰ ὁ τρόπος ποῦ κατορθώνει νά χαλιναγωγήσει τὸ κάπως ἀτίθασσο ἄτι του καὶ νά τὸ κρατήσει σ' ἕνα κανονικὸ ρυθμὸ. Κάπου βεβαίως παραστρατεῖ, μὰ οἱ περιπτώσεις ποῦ συμβαίνει αὐτὸ εἶναι λιγοστὲς, ἐλάχιστες. Μπο-

ρεῖ ἔτσι νά σταθεῖ ἄφοβα δίπλα ἀπὸ τὰ ἀνάλογα μέτρα τοῦ παλαμικοῦ ἔργου στὴν πιὸ ἥρωικὴ του πνοή!

ΧΡ. ΜΟΔΙΝΟΣ

ΤΥΠΟΣ

Πήραμε τὶς ἐφημερίδες *'Ελευθερία, Ἀνεξάρτητος, Ἑσπερινή, Κύπριακὸς Τόπος, Φωνὴ τῆς Κύπρου, Χρόνος, Παγανιστῆς, Πάρος*, τὸ περιοδικὸ *'Απόστολος Βαρνάβας*.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Φ. Χ. Βάρωσι: Τὸ διήγημά σας εἶναι ἕνα βιαστικὸ καὶ ἀνολοκλήρωτο σκίτσο, ποῦ δὲ δίνει πλῆρως οὔτε τὸ βεθὸς τῆς ψυχῆς τοῦ ἥρωα οὔτε τὴ μορφή του. Πρέπει νὰ ἐργάζεστε προσεκτικώτερα, μὲ συνέπεια μεγαλύτερη καὶ ἀδίακοπη προσπάθεια. Κάποια χαρίσματα δὲν σας λείπουν. Γιὰ τὰ καλά σας λόγια εὐχαριστοῦμε. —κ. Α. Β., Κερύνεια: Ἡ μετάφραση καλὴ, μὰ τὸ ποιημὰ ἀσημαντό. —κ. Κ. Κλ. Λευκωσία: Τὸ νέο σας διήγημα εἶναι ἀρκετὰ ἀδύνατο καὶ κοινοτό, ἂν καὶ μερικὲς φράσεις τοῦ ἀξίζουν πολὺ γιὰ τὴν ἐπιγραμματικότητά τους. Νομίζουμε ποῦ μπορείτε νὰ γράψετε πολὺ καλύτερα ποιήματα, καὶ στὸ στίχο καὶ στὸ πεζό, φτανεὶ νά βλέπετε τὴ ζωὴ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ταπεινὴ σκοπιά τοῦ συνηθισμένου, ὅπως στὸ τελευταῖο σας διήγημα, μὰ μὲ κάποια προέκταση καὶ βάθος. Καὶ δὲν ἔχομε ἀμφιβολία πὼς μπορείτε νὰ τὸ κάνετε. Στείλιτε μὰς νέα σας ἔργασι. Ἡ ποιήματα σας θὰ δημοσιευθοῦν. —δ. Μ. Ρ. Ἀλεξάνδρεια: Τὸ γράμμα σας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον σας γιὰ τὸ περιοδικὸ μὰς συγκινοῦν βαθύτατα, ἰσχυρῶς στὶς τραγικὰς αὐτὰς μέρες ὅλου τοῦ κοσμοῦ. Γιὰν ποιητὴ, ποῦ στίχους του μὰς ἔχετε στείλει, τὸν ζαίραμε ἀπὸ τὴν Κύπρο. Γώρα προχόρησε πολὺ καὶ στὴν ὁδοία καὶ στὴ μορφή τῆς τέχνης, κ' ἐλπίζουμε νὰ ἔχει καλύτερη ἀκόμη ἐξέλιξη. Θὰ δημοσιεύσουμε καὶ δικὸ του. Τὸ δικὸ σας δοκίμιό μὰς ἀποκαλύπτει μιὰ νέα ὄψη τῆς ἐργασίας σας. Περιμένουμε καὶ ἄλλα.

Ν. Οἰκ. Μόρφου, Ἰὸ δημοτικὸ τραγούδι θὰ δημοσιευεῖτε. Μὲ εὐχαρίστηση μὰς θὰ δοῦμε τὰ λαογραφικὰ σημεῖωμάτα σας. Ἰὸ ποιήμα σας μεγαλοῦστο καὶ ἀδύνατο, μ' ὄλο ποῦ τὸ νόημά του εἶναι δυνατό κ' ἡ στιχογραφία του καλὴ. —δ. Τ. Κ. Λάρνακα. Ἡ πρόξα σας πολὺ ἀδύνατη, μὲ τὸ συνηθισμένα ἀραιόλογο τῶν κακῶν ὑποδειγμάτων τοῦ λεπτοῦ καὶ τεχνικοῦ αὐτοῦ λογοτεχνικοῦ εἶδους.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γιάννη Οἰκονομίδη: 28 Ὀκτωβρίου (ποιήματα). Ἀθήνα 1940. 80 σ. 15.
Boghos P. Jelebjian: The Rhythm of the Seasons. A booklet of poetry. Nico-

sja, 1941, 16°, pp. 15. Cyprus Committee for the Preservation of the Ancient and Medieval Monuments of Cyprus. Sixth Report. 1941.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἡ *Συντροφιὰ Βασίλη Μιχαλίδη* τελεῖ τὴν ἐρχόμενῃ Κυριακῇ, 6ῃ Ἰουλίου, τὸ καθιερωμένο ἐτήσιο μνημόσυνο τοῦ ποιητῆ στοῦ Ναοῦ Φανερωμένης, στὴ Λευκοσία.

ADAMOS J. ANTONIADES

PAINTER & DECORATOR

By Appointment to His Excellency the Governor of Cyprus
always uses and recommends

Famous Paint.

Full Particulars on request.

Ἀποταθῆτε :

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Ὁδὸς Ἐλευθερίας καὶ Ἀριάδνης

Ταχ. Κιβ. ἀρ. 51, Τηλεφ. 72.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ — ΚΥΠΡΟΣ

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτῆτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης — Κερύνεια.

Τυπογραφεῖο "ΝΕΟΣ Κόσμος", Θ. Κυριακίδη — Λευκοσία.

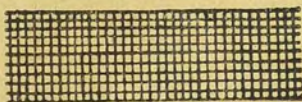

Ἄνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει
ΣΑΚΑΤΕΜΑ
ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ράχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσῳ τῶν πορευμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ χρονολόγημα ἀφαιροῖ τοὺς πόνους καὶ ἀνακουφίζει τοὺς μῦς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαθὺς, καὶ ἡσυχος. Δικαίως δὲ ἑξατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λιμένεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ **SLOAN'S**

Τὸ παγκοσμίου φήμης ὑγρὸν πρὸς ἐπά-
ληπριν μετὰχειριζόμε-
νον ἀπὸ 133 ἔθνη

SLOANS

LINIMENT

